

PAGINA 2

'Enthousiast, maar niet klef'

PAGINA 3

Duurzaamheid is naastenliefde

PAGINA 8

De binnenwereld van Michiel de Ruyter

EN VERDER: De Boskant wordt De Zinnen ■ Liedboeken worden egeltjes ■ Thomas van Kempen, groot Nederlander ■ Symposium Remonstranten

Thema Boekenweek: Waanzin

Geloven is meestal heel gezond

OPINIE 'Waanzin' is het thema van de Boekenweek deze maand. Godsdienstwaanzen bestaat ook. Hoe lopen waanzin en religie door elkaar heen? Voor psychiater Marc Blom staat als een paal boven water: gezond geloof en ongezond geloof zijn verschillende zaken.

EN VAN MIJN EERSTE PATIËNTEN was Wouter, een jongen van 24 die zijn moeder met een mes had aangevallen. Dat was in zoverre goed afgelopen dat de moeder met de schrik vrijkwam en dat haar zoon gedwongen was opgenomen in ons psychiatrisch ziekenhuis. Het was een verlegen jongen die zijn tijd in een schuurtje achter het huis doorbracht, waar hij tekeningen van engelen maakte. Hij was daar hele dagen mee bezig. Na een tijdje vertelde hij dat deze engelen hem ook bezochten en hem vertelden over een andere, betere wereld. Terwijl ze hem hierover vertelden, streelden ze hem soms zachtjes over zijn hoofd.

Zijn moeder vond dit echter maar rare verhalen en had, kort voor het voorval met het mes, al zijn tekeningen weggegooid. Nu hij opgenomen was, kreeg hij van ons medicijnen. Daarmee waren de engelen verdwenen. Dat vond hij wel beter. Maar als hij eerlijk was, soms miste hij ze wel.

Schelden en pijnigen

Een andere patiënt, mevrouw De Groot, was radeloos toen ze binnen kwam. Ze was in paniek en keek met grote angstige ogen de wereld in. Ze

Lees verder op pagina 2

In 'De nachtmerrie' van Henry Fuseli (1781) wordt een vrouw gefolterd door de Duivel.

Korting: Stabat Maters in Nieuwe Kerk

De Nieuwe Kerk wijdt van 20 tot 22 maart een themaweekend aan de gelauwerde Estse componist Arvo Pärt (1935). Zijn stukken zijn gedrenkt in een mystiek-religieuze sfeer: puur en streng, vaak ook mijmerend en met licht-romantische toetsen. KDH en de Nieuwe Kerk in Den Haag geven u € 7 korting op de entreprijs voor de Stabat Maters van Arvo Pärt en Pergolesi, uitgevoerd door het New European Ensemble. Normaal kost een eersterangskaartje € 27. Wie bij bestelling de kortings-spreuk 'KDH' doorgeeft, betaalt maar € 20. Kaarten verkrijgbaar bij de kassa, via 070-88 00 333 of denhaag-nieuwekerk.nl (promocode: KDH).

ZATERDAG 21 MAART. SPUI 175.

'Pubertheologie' laait weer op

Heeft de historische Jezus bestaan?

Is Jezus lijfelijk opgestaan? Casper van Dongen: 'Ik geloof er in, maar het is niet de kern'.

OPINIE Edward van der Kaaij, predikant in Nijkerk, vertelde onlangs dat de historische Jezus volgens hem niet heeft bestaan. Enige comotie in de Protestantse Kerk was het gevolg. Casper van Dongen pakt de handschoen op. Voor hem heeft wel of niet 'echt gebeurd' geen invloed op zijn geloof.

HET IS WEER ZO. EEN BOEKJE van een dominee (Edward van der Kaaij uit Nijkerk) over de historische Jezus, dat hij nooit zou hebben bestaan. Je kunt het een verbreding van een regelmatig terugkerende discussie noemen: of Jezus wel 'echt' is opgestaan. En een afgeleide van de uitspraak dat God niet 'bestaat'. Vanuit de verwerking van een min of meer orthodox verleden komen sommige theologen (meestal heel aardige) tot dergelijke uitspraken (natuurlijk

'onderbouwd'), en het lucht op het eindelijk eens hardop gezegd te hebben. In de media ontstaat dan een discussie. Sommigen zijn gekwetst, anderen opgelucht. En dan: de kerk doet weer een plas en we drinken een glas.

Mijns inziens zijn het allemaal variaties op de theologie van na de Verlichting en Romantiek. Er is inderdaad een periode nodig geweest om te beseffen dat historie en kerugma (verkondiging) niet hetzelfde zijn. Voor mij was

De kerk doet een plas, we drinken een glas

zestig jaar geleden Rudolph Bultmann met zijn onderscheid tussen de historische Jezus en de kerugmatische Jezus (via 'ontmythologisering' van de Bijbel) wel het hoogtepunt (en soms ook dieptepunt) van deze discussie. Als na-Verlichtings-gelovigen mogen we hopen dat de islam ten aanzien van

Lees verder op pagina 2

Cursus 'Pasen voor dummies'

Christenen vinden Pasen het belangrijkste feest van het kerkelijk jaar. Waarom eigenlijk? En wat gaat eraan vooraf? De oud-katholieke kerk houdt een laagdrempelige cursus waarmee op deze vragen wordt ingegaan. Bijbelverhalen, theologie en de liturgie rond Pasen komen aan bod. Ogen, handen en de neus: alle zintuigen worden gestreeld.

DINSDAG 3, 10 EN 17 MAART. OUD-KATHOLIEKE KERK. OPGAVE/INFO: LEEN WIJCKER, 070 346 39 12

Website met handige agendarubriek

Kerkindenhaag.nl geheel vernieuwd

NIEUWS Kerk in Den Haag heeft een nieuwe website gelanceerd. Een handige wegwijzer voor alle Hagenaars én een mooi visitekaartje voor alle kerken.

JE ZIT IN DE TRAM EN JE WILT NAgaan waar je die avond spiritueel kunt opladen, met een lezing, concert of meditatie. Tik kerkindenhaag.nl in op je smartphone en je zult een keur aan activiteiten vinden, netjes geordend op week en maand.

Je zoekt een (nieuwe) kerk bij je in de buurt. Ga naar de site, en je wordt geholpen met een rijk overzicht van alle 140 (!) kerken in Den Haag. In-

clusief plattgrondje, mocht je de weg nog niet weten. Voor het opdoen van buitenlandse ervaringen, volstaat het om bij 'Alle kerken in Den Haag' een niet-Nederlandstalige rooms-katholieke of protestantse kerk te kiezen. Geordend per werelddeel.

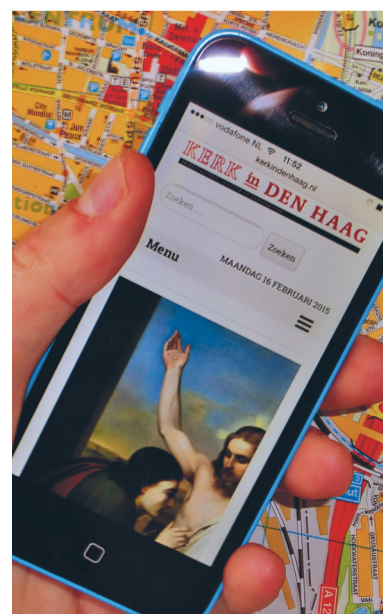
Op de site staan verder de aanvangstijden van kerkdiensten en namen van voorgangers vermeld van alle protestantse en katholieke kerken die zich bij de Haagse Gemeenschap van Kerken hebben aangesloten.

Actueel

De nieuwe website, een ontwerp van Eric van den Berg (ISI Media, isimedia.nl),

wil een lust voor het oog én de ziel zijn. De site oogt fris en haast fruitig. Fris vanwege de strakke vormgeving. Fruitig door de uitnodigende, kleurrijke beelden. Vanaf het eerste ogenblik trekt een opvallende 'galerij' de aandacht: roulerende verrassende foto's van kerkinterieurs, gemaakt door KDH-redacteur en fotografe Margot Berends.

Wie op de hoogte wil blijven van actuele ontwikkelingen op kerkelijk, spiritueel en levensbeschouwelijk-cultureel gebied in de stad, kan kerkindenhaag.nl raadplegen. Er verschijnen wekelijks nieuwe artikelen die weergeven hoe Hagenaars vanuit

KDH is nu goed leesbaar op de smartphone.

hun spirituele of gelovige betrokkenheid omgaan met actuele, (inter)nationale ontwikkelingen. Zo kan de sitebezoeker geïnformeerd worden over een plotseling ingelaste bijeenkomst, of bijvoorbeeld lezen over opvattingen van christenen in de Schilderswijk over de beeldvorming van die wijk. De site biedt ruimte voor achtergrondverhalen en opiniërende bijdragen.

Een (groot) minpunt van de site: ze bevat niet de geur en handzame 'griep' van het papieren blad. Maar op de site staat gelukkig wel in welke kerken, winkels, bibliotheken en andere culturele instellingen Kerk in Den Haag klaar ligt om meegenomen te worden. Kiezen voor het gemak van thuisbezorging kan natuurlijk ook. Veel kijk- en leesplezier gewenst!

REDACTIE

WAT HEB JE AAN DE KERK

Ruud gaat naar de C3-kerk

'We zijn enthousiast, maar niet klef'

INTERVIEW Ruud, een jonge kerkganger en nieuwe gelovige, bezoekt wekelijks de C3-kerk in het Zeeheldenkwartier. Wat beweegt hem daartoe?

ZONDAGOGHTEND HALF TIEN. Ruud (30) wordt wakker met kloggelui. Ik moet naar een kerk, denkt hij. Maar waar dan? Google stuurt hem naar kerkindenhaag.nl, de kerkdienstenpagina, de katholieke Elandstraatkerk. Tweehonderd meter verder blijft hij staan bij de C3-kerk in de Trompstraat. 'Kom gerust een kijkje nemen', wuift een man hem naar binnen. Het is voorganger Lucas de Vreugd. Een jaar later laat hij zich dopen.

'Als jongere kwam ik nauwelijks in de kerk. Geloof hield mij niet bezig, tot dat mijn oma overleed en ik vaker bij opa kwam. Hij bad voor het eten en vertelde prachtige evangelieverhalen. Fascinerend. Maar zijn God bleef een mysterie voor mij. Hoe kon zo'n grootmacht zichzelf zo kleineren? In die tijd mocht ik na een training op mijn nieuwe sportschool een kaartje

trekken uit tientallen briefjes met zinnige teksten. "God heeft geen handen en voeten, maar heeft jou nodig", las ik. Ik stond perplex.'

'Ik hoorde kloggelui en ik dacht: ik moet naar een kerk'

De volgende ochtend maakte Ruud kennis met de C3-kerk. 'De sfeer is hier goed, er zijn veel leeftijdsgenoten. Lucas en zijn vrouw Nicola houden aansprekende preken, toegespitst op het alledaagse.' De C3-vingeringen zijn veelal thematisch. 'De muziek, evangelische gospel met zang, keyboard en gitaar, zet kracht bij aan de woorden waarmee we God *worshippen*. Aan het hardop bidden moet ik nog wennen, dat is niet echt mijn ding.'

Ruud zou die bewuste morgen ook in een kerk met traditionele liturgie en oudere mensen kunnen zijn beland. 'Als het evangelie mij daar geraakt had, had ik ook in een gemeenschap met andere rituelen kunnen aarden. Oudere mensen kunnen ons veel leren. Een tachtigjarige C3-bezoekster verrijkte mij met haar levenservaring. Aan te grote sociale controle, een "wijzend vingerdje", zou ik mij ergeren. Ik heb niks met gelovigen die bijvoorbeeld een cabriorijder zomaar voor zondaar uitmaken.'

Het bezoekersaantal van de C3-kerk groeit rap, van vijftien vorig jaar naar zestig nu. 'Er zijn wat gezinnen bijgekomen die voorheen andere kerken bezochten. Maar ook geïnteresseerden zonder kerkelijke achtergrond. We zijn enthousiast maar niet klef, en bespringen na de viering niemand met

Ruud bezoekt de C3-kerk.

een inschrijfformulier.'

Twee vrienden die hij eens meenam naar de viering, lieten de kerk toch maar links liggen. 'De een begrijpt niet waarom kerken collecteren. Dat is onwetendheid. De ander vond ons te expressief: smaken verschillen.' Na drie vieringen begon Ruud aan de Alphacursus. 'Een mooie basis, maar voor een grondiger verdieping kocht

ik een studiebijbel. Die heb ik grotendeels uitgelezen. In de eerste plaats wil ik ontdekken hoe mijn christen-zijn past binnen de relatie tussen God en de mensheid door de eeuwen heen. Daarnaast hoop ik dat ik mijn opvattingen steeds beter leer uit te leggen aan niet-gelovigen.'

Topless-vrouwen

Aan de muur van zijn woonkamer, die hij deelt met twee 'atheïstische' vrienden, prijkt een persiflage van het Laatste Avondmaal. Jezus in het midden, topless-vrouwen om hem heen. 'Ik heb er geen moeite mee. Maar binnenkort komt mijn *connect*-groep hier misschien bidden en bijbellezen. Misschien toch maar even weghalen, voor wie het aanstootgevend kan zijn.' Ruuds vrienden maken zijn kerkelijke betrokkenheid niet belachelijk – sommigen waren, zoals zijn opa, aanwezig bij zijn doop – maar zijn overtuiging laat hen koud. 'Het evangelie zien ze als een verhaal met een weldoener als hoofdpersoon. Niets meer, niets minder. Begrijpelijk: aan het geloof in de verrijzenis is niets rationeel.'

Ruud, die een leidinggevende functie vervult bij een adviesbureau, wil ook in de C3-kerk 'dienend leiderschap' toepassen. 'We willen nieuwe kerkgangers dienen door ze inzicht te geven in hun talenten. Zou het niet mooi zijn, als ze daarmee binnen en buiten de kerk bouwen aan Gods koninkrijk?'

ROBERT REIJNS

Pubertheologie

Vervolg van pagina 1

Mohammed (en Allah?) ook spoedig deze Verlichtingsweg zal bewandelen; alleen al als het gaat om het al of niet 'bedeligen van de profeet'. Maar de kerk komt inmiddels met wel of niet 'historisch' en wel of niet 'echt gebeurd' niet veel verder, dunkt me. Hooguit de enkeling, die in z'n jeugd nog met een historische Jezus of lijfelijke opstanding om de oren is geslagen.

Elke morgen riep ik: opstanding!

Tegenover de redactie van dit blad noemde ik het, kort door de bocht, 'geneuzel' en 'pubertheologie'. Niet om collega's en gelovigen af te vallen, wel om aan te geven dat we anno Domini 2015 met deze discussie niet verder komen. Orthodoxen blijven het 'schandelijk' vinden, en wie het wel aanspreekt, tuimelt steeds meer over de rand van de kerk, omdat inhoud mist. En 'de wereld' lacht ons ondertussen uit.

Opstanding

Pasen nadert. We zullen het (weer) over onze *corebusiness* moeten hebben. Ik ben zo vrij opgevoed, dat het 'historisch' en 'echt gebeurd' van Jezus en Pasen me niet echt interesseren, althans als gelovige. Wie het qua geloof wel moet hebben van een lijfelijke opstanding en historische Jezus: prima! Ik geloof er ook in, maar het is niet de kern.

In een diepe periode in mijn leven riep ik 's morgens bij het opstaan hardop 'opstanding!' en deed m'n ochtendgebed (want discipline hoort ook bij geloof). Veertig jaar lang zijn mijn preken ook door 'opstanding' bepaald: van God met Israël en van Jezus concreet. Hierdoor kan ik zo vrij geloven, dat ik voluit accepteer dat bepaalde mensen niet in een 'historische' Jezus en 'echt gebeurd' kunnen geloven, en toch geloven. Maar kom me niet aan met uitspraken dat deze discussie wezenlijk is voor het christelijk geloof. Daar steekt de Heilige Schrift nou net te diep voor. Zeker als Pasen nadert.

CASPER VAN DONGEN, EMERITUS-PREDIKANT DUINZICHTKERK/VREDESKAPEL

Mozes hoorde God in een brandend bosje. Zou hij nu worden opgesloten?

Waanzin

Vervolg van pagina 1

was streng gelovig opgevoed en was er sinds een tijd van overtuigd dat de Duivel haar strafte. Hij deed dat door haar 's nachts uit te schelden en te pijnigen. Het was een straf voor zonden die ze in het verleden begaan had. Ze had daarover met iemand van de kerk gesproken en tot God gebeden om de Duivel te laten stoppen. Dat had niet geholpen. Integendeel, de Duivel was haar nu ook overdag gaan bezoeken. Ze hoorde zijn stem over de tv in geheime boodschappen die speciaal voor haar bedoeld waren. Nu ook God haar verlaten had, was verder leven niet langer zinvol. Ze was opgenomen nadat ze in wanhoop had geprobeerd een einde aan haar leven te maken.

Stoommachines

Had Wouter nooit gehoord over engelen of had mevrouw De Groot nooit over de Duivel gelezen, waren ze dan gespaard gebleven voor zoveel ellende? Godsdienst en waanzin lijken vaak dicht bij elkaar te liggen. Profeten hoorden immers de stem van God, zo is ons overgeleverd. En wat is dan het onderscheid met iemand anders die als bij mevrouw De Groot de stem van de Duivel hoort? Was Mozes, had hij in deze tijd geleefd, opgesloten als hij zou zijn aangekomen met een verhaal over een bosje dat zomaar in

brand vloog en waaruit de stem van God sprak?

Net als alle andere zaken kan het geloof opduiken in de wonderlijke werelden die psychotische mensen maken. Tegenwoordig is de inhoud vaak gekleurd door stralen die iemands gedachten beïnvloeden, signalen die uit mobiele telefoons komen en dergelijke. In het stoomtijdperk waren het ingewikkelde stoommachines waarvan psychiatrisch patiënten dachten dat die in hun hoofd zaten. In waanvoorstellingen komen zaken uit de 'normale' wereld op magische wijze terug.

Gevangenis

Nu steeds minder mensen dagelijks leven met de verhalen uit de Bijbel, zal ook de inhoud van waanvoorstellingen veranderen. Vroeger waren voor veel mensen hemel en hel reële zaken en er bestonden levendige voorstellingen over hoe die er zouden uitzien. Dat is nu niet meer, althans voor de meeste in het seculiere Westen levende burgers.

Wat is dan het principiële verschil tussen een profeet die stemmen hoort en een psychotische patiënt? Beiden zullen volhouden de waarheid in pacht te hebben. Voor mijzelf is het essentiële onderscheid: vrijheid. Wie spreekt met mensen die psychotische belevingen hebben, is keer op keer getroffen door de gevangenis waarin ze zitten en waaruit geen ontsnappen mogelijk

lijkt. Net als bij mevrouw De Groot is voor hen de enige ontsnapping die van de dood. Profeten waren vrij om te doen wat God wel of niet zei en in de Bijbel staan daar ook voorbeelden van.

Slecht geloof

Dat wil niet zeggen dat er nu niet gek opgekeken zou worden als iemand verklaarde de stem van God te horen. Ik vermoed dat we hem of haar snel naar een psychiater zouden sturen. Misschien dat God andere wegen zoekt om met ons te 'spreken'. Net zoals je slechte kunst hebt, heb je ook slecht geloof, zei Karen Armstrong onlangs. Ze doelde daarmee op het verwrongen geloof van Syrië-gangers. Analoog daaraan heb je ook psychotisch geloof. Het onderscheid tussen gezond en ziek is soms moeilijk te maken maar niet onmogelijk. Het is belangrijk die twee, ziek en gezond, niet door elkaar te halen. Voor de meeste mensen is geloof heel gezond – zo is inmiddels wel genoeg aangetoond – en is geloven in God geen teken van een zwakke geestelijke gezondheid. Mensen die geloven zijn gezonder, hebben meer steun aan anderen en leven over het algemeen langer.

MARC BLOM, PSYCHIATER

M25 stroopt mouwen op voor voedselbank

Wekelijks bevoorraden de Haagse voedselbanken zo'n 4000 gezinnen. In Matteus 25 roept Jezus op de hongerigen te voeden. Deze maand geeft jongerengroep M25 daar wel heel origineel gehoor aan. Eerst gaan ze op bezoek bij Hilly Merx, die over haar werk bij de voedselbank van de Lukaskerk vertelt. Daarna trekken ze langs supermarkten in de buurt om het winkelend publiek om een boodschap extra te vragen. De oogst wordt verdeeld over drie voedselbanken in de Schilderswijk. Nieuwe deelnemers zijn welkom.

ZONDAG 22 MAART, 15-18 UUR. LUKASKERK. OPGAVE/INFO BIJ MARIA DE KRUIJF, MDEKRUIJF@STEKDEN-HAAG.NL

Postabonnement op
Kerk in Den Haag?
€ 19,50 per jaar.
Opgave: 06 123 130 53 of
info@kerkindenhaag.nl

Symposium remonstranten over geloof en eigen leven

De Remonstrantse Gemeente houdt deze maand een symposium met de titel: 'Mijn God'. De middag gaat over 'geloof en je eigen leven, theologie en autobiografie'.

AANLEIDING VOOR HET SYMPOSIUM is het twintigjarige bestaan van het Uytendogaertcentrum voor religie en cultuur, dat verbonden is aan de Remonstrantse Gemeente. Een tweede aanleiding is het emeritaat van Johan Goud als predikant. Goud is ook hoogleraar religie en zingeving in literatuur en kunst in Utrecht. Op het symposium wordt een boek van Goud gepresenteerd, 'Onbevange: de wijsheid van de liefde', met nieuwe en eerder verschenen essays. Verder houdt

hij de eerste Uytendogaertlezing, die een nieuwe traditie moet worden. Andere sprekers zijn Jaap Goedegebuure, emeritus hoogleraar moderne Nederlandse letterkunde in Leiden, Erik Borgman, hoogleraar publieke theologie in Tilburg. Verder spreekt Els Ketelaar over de samenhang van geloof en leven vanuit het perspectief van een gemeentelid. Het thema 'Mijn God' haakt in op de recente postercampagne van de remonstranten, die daarmee hun tolerantie, individuele godsbeeld willen accentueren.

ZATERDAG 28 MAART, 14-17 UUR. REMONSTRANTSE KERK. AANMELDEN VOOR 15 MAART PER MAIL: REMONDEN-HAAG@HETNET.NL

Op pad met vrijwilligers van A Rocha

Groot geluk in het Haagse Bos

REPORTAGE Johannes Schouten en Gijsbert Pellikaan zijn vrijwilligers van de christelijke milieuorganisatie A Rocha. In het Haagse Bos vertellen ze wat de Biddag voor Gewas en Arbeid voor hen betekent.

IN HET TEMPO VAN BUITENMENSEN wandelen we naar Johannes Schoutens lievelingsplek, een wonderlijk klein vijvertje met een flinke boom, aan het einde van het Haagse Bos. 'Die zanglijster denkt natuurlijk dat het al lente is, zo te horen', merkt Gijsbert Pellikaan op. Hij is bioloog en beschikt over voortreffelijke zintuigen.

'Eens kijken wie we daar hebben.' Nieuwsgierig neigt hij naar de waterkant, waar een klauwen eenden van diverse pluimage rondrijft. 'Hé, een

Op het balkon van zijn bovenwoning groeit groente

bergeend,' gok ik. 'Nee, nee, dat is een smient. Die daarachter met die kleurige kop, dat is een slobbeend, daar, achter die kuifeenden.' Met groot ontzag richt zijn blik zich naar de boomtoppen, waar een buizerd zich afzet van een tak en gracieus plaatsneemt aan de overkant.

Ik ben op stap met twee vrijwilligers van de milieuorganisatie A Rocha.

Geluk

Protestanten vieren op 11 maart traditiegetrouw de Biddag voor Gewas en Arbeid. Johannes weet dat er in het najaar ook een Dankdag voor Gewas en Arbeid wordt gevierd. De Biddag is het spirituele deel van de arbeid van het zaaien en de Dankdag is voor de oogst. Ooit speelde het succes van de landbouw hierbij een rol. Johannes: 'Het volstaat natuurlijk niet om slechts op één dag met een symbolisch dankgebed waardering voor de schepping te uiten. We willen Gods opdracht naleven door dagelijks zorgzaam te zijn voor de schepping, in hoopvolle afwachting van Jezus' wederkomst, die alle schade herstellen zal.'

Voor Johannes versterkt het bidden zijn aandacht voor de verwondering dat de daad van het zaaien tot de oogst

Johannes (rechts) en Gijsbert. Hun vrolijkheid is aanstekelijk.

leidt, waar geen mens meer aan te pas komt.

Johannes ziet hierin de verbondenheid in al wat leeft en ziet daardoor ook zijn eigen verbondenheid met het geheel van de schepping. Hij ervaart groot menselijk geluk door de verbondenheid die hij hierdoor met God heeft opgebouwd.

Sinds zijn twee boezemvrienden naar Kenia vertrokken om als vrijwilligers voor A Rocha een koraalrif uit de klauwen van de commercie te redden, verbouwt Johannes zijn eigen groente op het balkon van zijn bovenwoning in het Bezuidenhout. Zo past hij de grote wereld van schepping en geloof toe in zijn leven, en dat voelt fantastisch. Als ik hem zie praten overtuigt hij mij volledig, zijn ogen bruisen mijn twijfel weg.

De vijf C's

Ondertussen blijkt dat een bonte specht vandaag in een andere boom dan anders timmert. Ik vraag Gijsbert

naar zijn voorkeur voor een van de vijf C's, die in het Engels bovenaan de website van A Rocha staan: *Christian; Conservation; Community; Cross-Cultural* en *Coöperation*. Gijsbert noemt onmiddellijk *Christian* als eerste. 'Voor mij staat het christendom bovenaan. Het staat in het centrum van mijn leven. Alles

'Alles vloeit voort uit geloof'

vloeit voort uit geloof. En vlak daarna de *Community*. Het uitdragen van het geloof door mensen uit de omgeving bij onze activiteiten te betrekken, is voor mij essentieel. Door met de handen in de aarde te werken ontdek je dat het voortbrengen van elk leven je in contact brengt met God.'

Johannes voelt zich vooral aangesproken door *Conservation*. Hij is zich permanent bewust van de noodzaak tot natuurbehoud op concreet, maar meer nog op spiritueel niveau. 'Elk levend

A Rocha, geboeid door de schepping

A Rocha is een internationale beweging van christenen die geboeid zijn door Gods schepping en zich inzetten voor het behoud ervan. De naam – 'de rots' – is Portugees en verwijst naar de eerste locatie waar A Rocha een veldstudiecentrum startte, aan de rotsachtige kust van de Portugese Algarve. A Rocha (spreek uit A Rosja) werkt op alle continenten aan kleinschalige natuurbeschermingsprojecten, die zich richten op onderzoek, natuurbescherming en natuur- en milieueducatie. Ook in Den Haag. De veldstudiecentra van A Rocha vormen een ontmoetingsplek en werkgemeenschap van vaste staf, vrijwilligers en stagiairs.

organisme is een onderdeel van het grote geheel van de schepping', zegt hij.

Stoort het hen dat het begrip duurzaamheid wel erg in de mode is? 'Nee, juist niet', lacht Johannes, 'het is juist prachtig dat steeds meer mensen ontwaken en zelf aan de slag gaan met hun eigen voedsel.'

Aanraking van God

Hun vrolijkheid is aanstekelijk. Gijsbert: 'De kleinschaligheid en het geluk van het contact met de schepping is plezierig. Veel mensen maken zich zorgen om de conditie van onze planeet en vaak voelen ze zich machteloos. Wij doen er tenminste wat aan en we zien het resultaat van ons gebod.'

'Als je een goede oogst hebt, het kan natuurlijk ook tegenvallen', vult Johannes aan, 'maar ook daarin voel je de aanraking van God.' Dat contact ervaart hij hoe dan ook als geluk.

PIETER VAN SCHOUWENBURG

Nacht van de Hoop in de Grote Kerk

De 'Nacht van de Hoop', een eigentijdse 'paaswake', vindt dit jaar plaats in de Grote Kerk. Twintigers en dertigers zijn uitgenodigd om te ontdekken wat 'thuisgevoel' voor hen kan betekenen. Waarom ben je wel of niet thuis bij jezelf, bij een ander, in de wereld? Een nacht lang worden er verhalen gedeeld, wordt er stilte genomen en wordt er gebouwd aan een nieuw begin.

De organisatie, het Haags studentenpastoraat en StekJong, zoekt vrijwilligers voor de opbouw, de Nacht zelf en de afbouw. Info: Joline van Poppel, info@haastu.nl

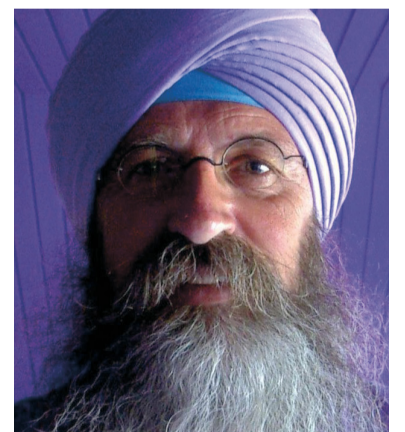
ZATERDAG 4 APRIL. VOORPROGRAMMA 22 UUR, NACHTPROGRAMMA OM MIDDERNACHT, ONTBIJT 6:15 UUR. KOSTEN: €5 - €15, NAAR VERMOGEN. NACHTVANDEHOOP.NL

Liedblaadje wordt lief egeltje

Waarom zou je oud papier weggoeien? Bezoekers van de Nieuwe Badkapel weten er wel raad mee. Met hun oude liedboeken schiepen ze tientallen egels en engelen, die gretig aftrek vinden op bazaars en huiskamers tot aan Limburg toe. Iedereen is welkom voor de volgende knutselsessie deze maand.

DONDERDAG 5 MAART, 14-16 UUR, KAPELZAAL.

Met sikh aan de soep

Ruim zestig Hagenaars wilden onlangs kennismaken met gelovigen van de Milli Görüs-moskee en van het Apostolisch Genootschap. Bij een dialoogbijeenkomst van het Multicultureel Ontmoetingscentrum (Schilderswijk) konden ze denkbeelden, vragen en overeenkomsten ter sprake brengen. Deze maand komen de sikh Theodoros Singh Teekgur en doopsgezind christen Sjoukje Wethmar op bezoek. Met een soep- en broodmaal vooraf.

DONDERDAG 5 MAART, 18:30-21:30 UUR. TENIERSSTRAAT 17.

Rachelle Eerhart over stadslandbouw:

'Duurzaamheid is naastenliefde'

INTERVIEW 'De natuur leert me geven en nemen', vertelt Rachelle Eerhart van Stichting Eetbaar Park. Ze verbouwt courgettes op een stukje niemandsland aan de Laan van Meerdervoort.

KIL EN GRIJS IS DE DAG. MAARNIET IN HET ZUIDERPARK, bij de warme houtkachel en bij de mensen van stichting *Eetbaar Park*. Zelf noemen zij zich liever 'een plek' dan een stichting. Drie plekken intussen waar eetbare gewassen worden verbouwd, door en voor de buurtbewoners. Stadslandbouw, dat is de omschrijving die men het liefst gebruikt.

'We kunnen deze planeet zo niet achterlaten'

Toen zij nog in Amsterdam woonde, viel het Rachelle Eerhart op dat mensen niet met elkaar praatten. Gewoon in het dagelijks leven op straat. Zij was een solitaire *actor* en leefde wel krachtig, met veel kansen en successen, maar was gewend geraakt niet sociaal of fysiek gebonden te zijn.

Tot het moment dat zij in Den Haag de beschikking kreeg over een maf stukje niemandsland, aan de Laan van Meerdervoort. Ze maakte er een moestuin van en ik zag de natuur tot leven komen onder haar handen. Het terreintje veranderde in een klein lusthof. Armen vol courgettes gaf zij aan de buurtbewo-

Rachelle: 'Iedereen is welkom. Kijk op onze site eetbaar-park.nl

ners. Mensen raakten betrokken bij dit tuintje. Ze voelde de verbondenheid van haar lichaam en geest bij de natuur, maar vooral het contact met de buurt raakte haar diep.

Ramp

Rachelle weet van aanpakken. Gedreven door de spirit van deze ervaring raakt zij steeds meer betrokken bij de natuur in de stad. *Eetbaar Park* is daar een voorbeeld van.

Als ik wil weten wat hierin haar spiritueel gelukkig maakt, dan is het even stil en zegt ze: 'Ik durf mijn gevoel te delen.' Bijna verrast door haar eigen woorden legt ze uit dat de natuur haar leert te geven en te nemen. De sociale verbinding die zij in beweging brengt, maakt het vuur in haar los.

'Laatst was ik bij toeval in een kerk. De predikant sprak over naastenliefde en daarin herkende ik ineens waar ik eigenlijk mee bezig ben. Zonder dat ik een stroming aanhang of mezelf een religieus mens wil noemen, is naastenliefde precies waar mijn werk over gaat. De gevolgen voor het milieu die we met onze welvaart creëren, voelen we zelf nog niet zo erg in dit deel van de wereld. Maar elders op aarde is het al een ramp. We kunnen deze planeet zo niet achterlaten. Niet alleen voor de mensen die er nu onder lijden, maar vooral voor de toekomst. Duurzaamheid is naastenliefde.'

PIETER VAN SCHOUWENBURG

Mirella Klomp over 'het heilige'

'Zin van het leven kun je ook in de keuken vinden'

Wat betekent de gigantische belangstelling voor een televisiespektakel als *The Passion*? En waarom bezoeken drommen Nederlanders deze maand weer de *Matthäus Passion*? Dr. Mirella Klomp, verbonden aan de Protestantse Theologische Universiteit, onderzoekt moderne passies en 'het heilige' buiten de kerkmuren. Ze vertelt erover in de Kloosterkerk.

Wat boeit u in de muzikale passies op straat en in concertzalen? 'Allereerst de verschuiving van het passieverhaal van het kerkelijke naar het publieke domein. Daarnaast: de Nederlandse samenleving wordt wel getypeerd als de meest seculiere van West-Europa, maar intussen zet een spektakel als *The Passion* een hele stad op zijn kop en trekt miljoenen tv-kijkers. Vorig jaar keek op de avond van Witte Donderdag van alle televisiekijkers 45 procent naar *The Passion*. Dat vind ik fascinerend.'

Petje af dus voor de makers.

'Ik ben altijd benieuwd hoe de producenten het passieverhaal uitwerken. Ze zijn niet gebonden aan dogma's, een bepaalde, geaccepteerde uitleg of een specifieke vorm. De omroepen gaan hun eigen, creatieve gang met elementen uit de verhalen over het lijden en

'Jezus' in de Hof van Getsemane. *The Passion* in een parkeergarage in Groningen.

sterven van Jezus Christus, en ook met rituelen en symbolen. Programmamakers van *The Passion* kijken in een stad rond en beslissen waar en hoe Jezus het beste voor de camera kan verschijnen. De hof van Gethsemane was vorig jaar

in Groningen een verlaten parkeergarage. Een desolate plek. Ik vond dat goed gevonden. Ik zie in dit alles een mediativering van de religie. De media zijn niet alleen doorgefluik voor het verhaal, maar in dit geval ook actieve

vormgevers van theologie.

Verder geldt: we weten uit onderzoek dat "het heilige" voor veel mensen niet in de kerk gebeurt. Ik denk dat de grote aantallen die niet alleen *The Passion* volgen maar bijvoorbeeld ook ieder jaar naar de *Matthäus Passion* gaan of daarin meezingen, voor een deel daarmee samenhangt.'

Hoe belangrijk is dat, dat het heilige overal wordt gezocht en kennelijk ook gevonden?

'Heel belangrijk. De kerk moet zich realiseren dat zij het heilige niet in haar bezit heeft. De zin van het leven kun je overal vinden. Het wordt gevonden in cultuur en natuur: bij museumbezoek, tijdens een wellness-weekend, stilte in een klooster of tijdens het koken, met de keuken als heilige der heiligen. De zoektocht naar het heilige – de één noemt die 'God', de ander 'schoonheid', weer een ander 'het transcendente' of 'het hogere' – is menselijk. Daarin verschillen 'kerkmensen' en 'buitenkerkelijken' weinig van elkaar.'

Nieuwe passies, op straat of in de concertzaal, vervullen dus een diepe religieuze behoefte?

'Dat kan, al geldt dat niet voor ieder-

een. Tegelijkertijd vind ik de opdeling in religieus en niet-religieus niet zo behulpzaam. Dan ben je al snel uitgepraat. We onderzoeken nu of het begrip 'spel' waaraan mensen meedoen niet veel meer geschikt is om deze fenomenen te begrijpen. Hoe dan ook, moderne passies brengen met popsongs het paasverhaal bij de tijd. Wat is verraad, wat is liefde, wat is opoffering? Dat zijn grote thema's, maar het is, zeg ik als theoloog, in al die dingen dat God bij mensen wil zijn. Volgens mij cirkelt het geheim van de menswording van God daar om.'

Religie is dus springlevend in Nederland?

'Jazeker. Ook de passiepraktijk weerlegt de oude secularisatiethese van sociologen in die zin dat humanisering van de persoonlijke zingeving en levensbeschouwing religie niet minder belangrijk maakt of doet verdwijnen. De massale aandacht voor moderne, muzikale passies buiten de kerkmuren laat zien dat die stelling niet opgaat.'

JAN GOOSSENS

DONDERDAG 26 MAART, 20 UUR.
KLOOSTERKERK.

Eenzaamheid ondanks of dankzij sociale media

In de kerk kun je vrienden maken

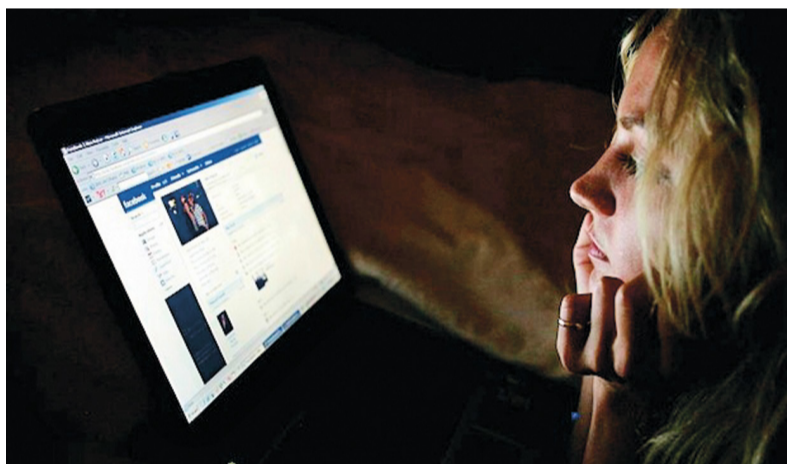
INTERVIEW Veel jongeren zijn eenzaam, zo blijkt uit onderzoek. Via sociale media ontbreekt het hen niet aan contacten, maar ze missen daarin kwaliteit en diepgang. Sommige kerken voorzien in die behoefte.

ER IS EEN SOORT MEDIAREVOLUTIE aan de gang: de sociale media worden steeds sneller. Facebook en Twitter raken inmiddels uit de mode en Instagram en SnapChat winnen terrein. Dat werd onlangs aangetoond in een onderzoek. Maar vrienden leveren al de flitsberichten op het mobieltje meestal niet op. Veel jongeren zijn eenzaam.

De cijfers liegen er niet om. In een landelijke enquête van het tv-programma *Vandaag* zegt een derde van de ondervraagden zich eenzaam te voelen en bij elf procent is er sprake van sterke eenzaamheid. De kwaliteit en de diepgang van vriendschappen zouden ernstig te wensen over laten. Is het probleem van eenzame jongeren echt zo groot?

Niet diepgaand

Studentenpastor Joline van Poppel komt in de praktijk wel eenzame studenten tegen, maar eenzaamheid is geen gespreksonderwerp waarmee de studenten in eerste instantie bij haar komen. 'Het is moeilijk om over eenzaamheid te beginnen. We schamen ons ervoor. Maar als ik langer met studenten praat, hoor ik soms wel de eenzaamheid door hun verhaal klinken.'

Jongeren hebben heus wel door dat sociale media vaak vluchtige contacten opleveren.

Gesprekken met vrienden gaan vaak over huiswerk of colleges, maar niet over persoonlijke zaken als hoe je je voelt wanneer je op kamers woont.' Onderwerpen die je ook niet deelt op sociale media. 'Met berichten op Facebook houden ze een lijntje open naar buiten, maar het is niet de oplossing.' Volgens Van Poppel betekent eenzaamheid dan ook niet dat de jongeren geen contacten hebben. 'Maar ze voldoen niet aan de behoefte, het is niet diepgaand genoeg.' 'De studentenpastor wil momenten van eenzaamheid overigens ook weer niet dramatiseren.'

Hot item

Maria de Kruijf heeft door haar werk bij *StekJong* en als docent zicht op de belevingswereld van jongeren. Die

hebben heus wel door dat vrienden en volgers op sociale media vaak vluchtige contacten zijn. Maar ze merkt ook dat jongeren creatief zijn in het leggen van contacten. Ze kent een vriend-

'Zonder vrienden ben je een loser'

schap die ontstaan is door een gesprek op Twitter over de band *One Direction*. 'Vriendschap is een hot item in de klas', vertelt ze. 'Als je iemand wilt beledigen, zeg je dat hij geen vrienden heeft. Zonder vrienden ben je een loser.'

De Kruijf bevestigt het beeld van het onderzoek dat het gebruik van sociale media verandert. Jongeren zoeken een

manier om met leeftijdsgenoten contact te leggen. 'Als ouders op Facebook en Twitter zitten, is het voor hen niet interessant meer. Dan stappen ze over naar SnapChat. Daar is een doorgepaste afbeelding maar een aantal seconden te bekijken voordat die weer verdwijnt.'

Veilige plek

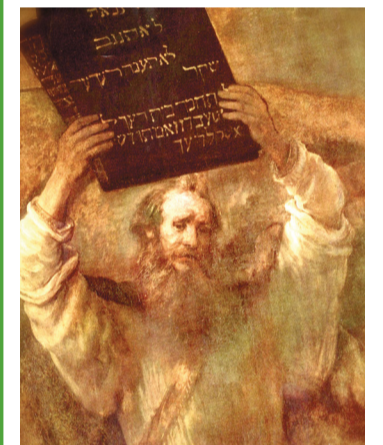
Wat kunnen kerken betekenen voor jongeren die meer willen dan deze snelle contacten? Volgens De Kruijf zijn er kansen voor 'relatiegericht tienerwerk'. 'De kerk moet een veilige plek zijn. Ze kunnen daar echt praten over allerlei thema's. Maar ze komen alleen als ze de andere tieners ook leuk vinden', waarschuwt ze.

Een voorbeeld van een succesproject is de tieneravond bij Boei90, vinexkerk in Wateringse Veld. De jongeren komen in een ontspannen sfeer bij elkaar, bidden en praten. Tienerwerker Pieter van der Toorn brengt het gesprek op gang over thema's als vriendschap. 'Het gaat er dan bijvoorbeeld over wat anderen van je vinden. Hoe reageer je op berichten op sociale media?'

Ook in andere kerken zijn er speciale avonden voor tieners. In de Prinses Julianakerk op Scheveningen is er al een tijd 'Catch'. Dat staat voor 'vangen, halen, raken, leer wat geloven in God is en wie je zelf bent.' De kerk zit zelf overigens ook op Facebook en is dus ook te liken.

HANS HEMMES

Catechese over Mozes en Jezus

Pater Gabriël en pastoor Ad van der Helm (parochie Maria Sterre der Zee) geven catechese over thema's uit het bijbelboek Exodus, waarin Mozes de joden een weg naar het beloofde land wijst. De verhalen zijn voor menig christen een voorafbeelding van Jezus, die voorgaat in de uittocht uit het land van dood en zonde. Gespreksonderwerpen: 'offer van het lam', 'bevrijding door het water heen', 'de tien geboden', 'Mozes gelijkt aan Jezus'. Met ruimte voor gesprek en gebeden.

DONDERDAG 5, 12, 19, 26 MAART, 20 UUR (VIERING OM 19:15 UUR). ST. JACOBUSKERK (MARIA TEN HOVEZAAL)

Gesprek over uitdaging multiculturele stad

Waar toe daagt de multiculturele stad de kerk uit? Is het voldoende om vreedzaam naast elkaar te leven, of zou er over en weer meer toenadering gezocht kunnen worden? Hoe dan? De Lutherse kerk (centrum) en Lukaskerk (Schilderswijk) nodigen belangstellenden uit voor een gesprek hierover.

WOENSDAG 11 MAART EN 29 APRIL, 20-22 UUR. LUTHERSE KERK.

Politicus, rechter, acteur in 'Preek van de Leek'

AGENDA De Kloosterkerk waagt zich deze maand, in navolging van Amsterdam, aan de 'Preek van de Leek'.

STAATSSECRETARIS SANDER DEKKER (Onderwijs en Cultuur, VVD), acteur Aus Greidanus (Toneelgroep De Appel) en voormalig Hoge Raad-president Geert Corstens bestigen deze maand de kansel van de Kloosterkerk. Daarmee verzorgen ze de aftrap van een serie 'Preek van de Leek'.

De politicus, kunstenaar en jurist zullen preken over bijbelse zaken als de omgang met het eigen talent en de rol van barmhartigheid in het rechtspreken. Daarnaast zullen ze liederen kiezen, gebeden formuleren en een eigen invulling geven aan delen van de liturgie. De Kloosterkerk volgt hiermee het gelijknamige project van de Amsterdamse Singelkerk, bedoeld om niet-kerkgangers te confronteren met de bijbel en de protestantse traditie. Dit gebeurt vanuit het idee dat de bijbel niet de kerk maar de hele samenleving toe-

behoort en kan inspireren. Aus Greidanus regisseerde in 2004 'En God zag dat het goed was', een tekstloze en beeldende voorstelling over het bijbelboek Genesis. Bij een optreden in de Kloosterkerk liet hij eens weten gefascineerd te zijn door het bijbelverhaal over Jacobs worsteling met God aan de Jabbok. Geert Korstens verklaarde in een interview met *NRC Handelsblad* (2014) altijd geloofd te hebben in een barmhartige strafrechtpleging. Hoewel hij de vergeldingsgedachte begrijpt, betreurt hij dat de praktijk van een 'strafrecht-

pleging die blijft pogen mensen niet te isoleren wat is weggeëbd in het huidige geestelijk klimaat'.

Sander Dekker, die opgroeide in Transvaal en Zoetermeer, brak met zijn gereformeerde geloof na onder meer de geweldsconflicten tussen protestanten en katholieken in Noord-Ierland in de jaren tachtig. Maar bijbelverhalen, zoals die over de omgang met talenten of de wanhoop van Job, blijven hem fascineren.

ZONDAG 8 MAART (AUS GREIDANUS), 15 MAART (GEERT CORSTENS), 22 MAART (SANDER DEKKER); 17 UUR. BORREL NA AFLOOP.

Theodore Mercredi:

‘Geef mij maar een ouderwetse biechtstoel’

MERCREDI (37): ‘OP MIJN KATHOLIEKE basisschool kreeg ik les over planeten, dinosaurussen en het regeringstelsel. Maar geen les bleek zo waardevol als die over de biecht. Confession zeggen wij in het Engels. Schrap je de n, dan blijft confessio over, ‘geloven’ in het Latijn. Biechten is voor mij een geloofsdaad bij uitstek. De voorbereiding is belangrijk. Ik vraag God om met mij de waarheid op te zoeken. We dalen af

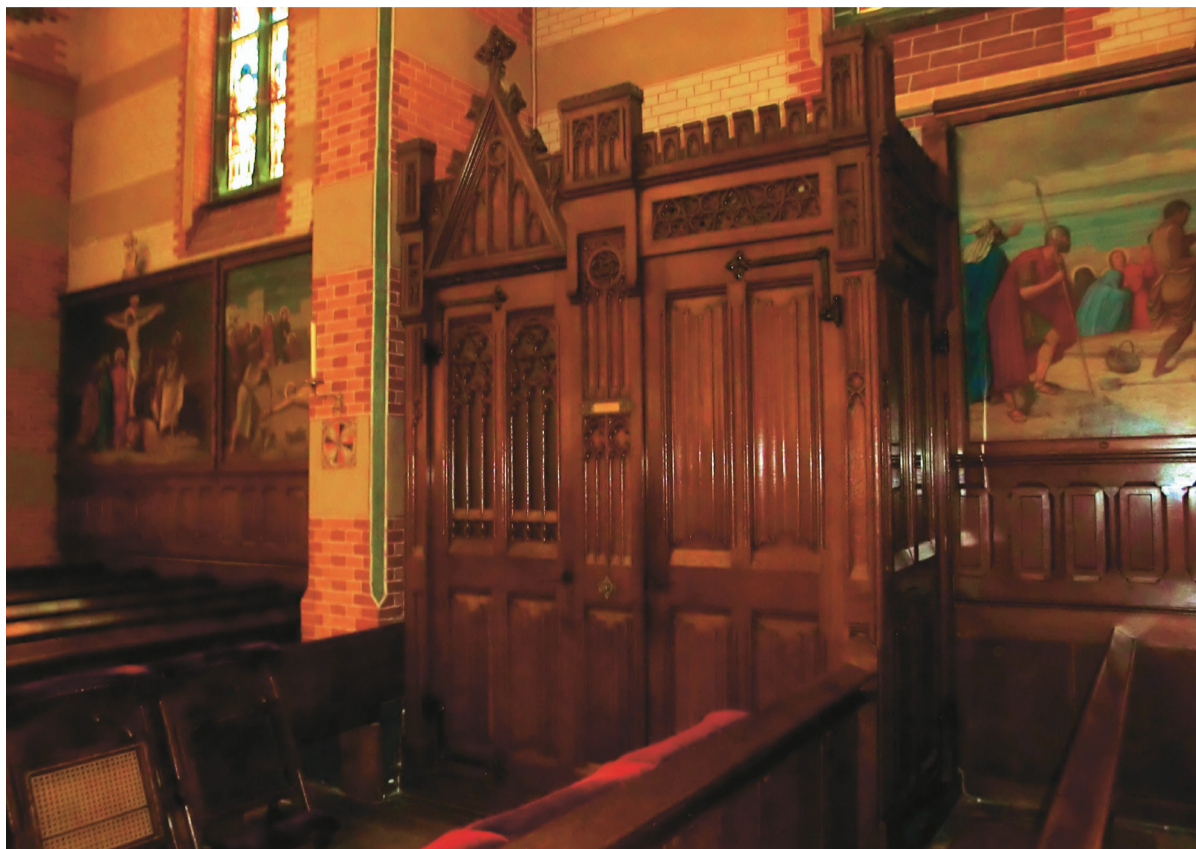
‘Ik neem geen blad voor de mond’

in mijn hart, gaan op in mijn herinneringen, spiegelen mijn overtuigingen en contempleren zijn Woord. Altijd met twee vragen. Wat bepaalt mijn gedrag? Komt dat overeen met wat ik geloof? Wat ik daar uit haal, breng ik naar de biecht.

In de ogen kijken

Als student had ik levensvragen. Wat zou ik later worden? Op een dag ging ik biechten. ‘Ik hoor alleen maar angsten. U zondigt niet. U kunt vertrekken’, zei de pastoor, en hij wendde zich van mij af. Wat een *****, dacht ik toen. Maar die twee zinnen hebben mij langzamerhand doen begrijpen waarom de woorden “vrees niet” zo vaak in de Bijbel voorkomen. Ik kreeg die dag geen boetedoening, maar vertrouwen. Voortaan zouden veel angsten mij bespaard blijven. Toen begreep ik wat barmhartigheid was. Ik biecht om verzoening te zoeken met God en de mensen. Wat doe je bijvoorbeeld met een geweten dat knaagt omdat je moeilijk vergeving kunt schenken? Denk aan de overledene voor wie het te laat is, de armoedzaaiër die je negeerde, de kennis die jouw

INTERVIEW Biechten in de kerk heeft alles met Pasen te maken. Theodore Mercredi, een Canadese Hagenaar, vertelt aan KDH waarom hij regelmatig biecht. ‘Na één yogales raak je ook niet verlicht.’

Rijk versierde biechtstoel in de Parkstraatkerk.

fout maar beter niet kan ontdekken. Maak je een gebaar alsof het niets meer uitmaakt? Het gebed “Vergeef onze schuld, zoals wij aan anderen hun schuld vergeven” wordt door de biecht zinvoller voor mij. Het laat mij Gods vrede ervaren. Ik zou u weleens iets misdaan kunnen hebben. Maar ik wil u recht in de ogen kunnen kijken, op aarde en in de hemel.

Houten doos

“Is een priester nou echt nodig om vergeving te ervaren?”, wordt mij vaak gevraagd. In het bijbelboek Jakobus staat: “Beken elkaar uw zonden en bid voor elkaar, dan zult u genezen” (5:16). Bij elke oprechte spijtbetuiging stroomt Gods liefde binnen, de Heilige geest. Het begin van nieuw leven. Biechtvaders weten dat dondersgoed, maar maakt dat hen overbodig?

In het Johannesevangelie geeft Jezus na zijn dood de apostelen een boodschap mee: “Zoals de Vader mij heeft uitgezonden, zo zend ik jullie uit (...). Als jullie iemands zonden vergeven, dan zijn ze vergeven.” De apostelen hebben gelovigen gewijd om hen op te volgen: de priesters. Ik kan me voorstellen dat het, zonder in de verrijzenis te geloven, krankzinnig lijkt om een houten doos in te sluipen en daar,

aan een willekeurig iemand, je fouten en tekortkomingen bloot te leggen.

Afscherming

Het strand, een ziekenhuiskamer en het vliegveld: de heilige Geest weet mij als biechteling overal te bereiken. Maar kerken hebben als gewijde plekken mijn voorkeur. Geef mij maar een ouderwetse biechtstoel met een afscherming tussen priester en biechteling. Relaxt. Ik kan dan makkelijker contact maken met God.

Ik neem geen blad voor de mond. De biechtvader kent het biechtgeheim. Hij luistert, bidt en geeft een gebedstaak of bijbellesje mee. Na afloop bidden we ook apart voor elkaar.

‘Doe het eens, maar laat het niet bij één biecht’

Als ik in Den Haag biecht, is dat vaak bij de Broeders van Sint Jan, in de Parkstraatkerk, of in de internationale Church of Our Saviour. Soms denk ik dat steeds meer mensen gaan biechten. In 2001 kreeg ik bij een rondleiding door een kerk te horen dat de biecht in Nederland afgeschaft was. Onzin, maar een typisch Nederlandse gedachte. Ik ben ook voor “vrijheid blijheid”, moderniteit, en zelf weten wat het beste voor je is. Maar hoe kun je iets weten zonder kennis? In kerken en families zou meer over de spirituele rijkdom van dit sacrament gesproken mogen worden. Verdiep je erin: lees de catechismus. Doe het eens, maar laat het vooral niet bij één biecht. Na één yogales raak je ook niet verlicht.’

ROBERT REIJNS

Pausadvies voor vreugdevol leven

In zijn brief ‘De vreugde van het evangelie’ houdt paus Franciscus een pleidooi voor een vrolijk, open, naar buiten gericht christen-zijn. De brief is door mensen met verscheidene overtuigingen positief ontvangen. Diaken

Jos van Adrichem wijdt drie avonden aan de inspirerende pausadviezen.

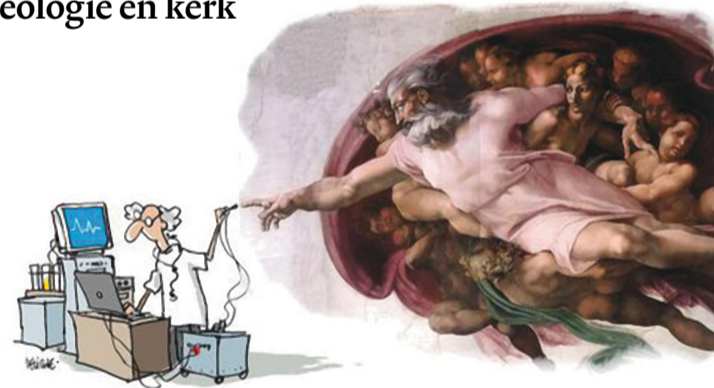
DINSDAG 3, 24, 31 MAART; 19:30-21 UUR. KERK MARIA VAN EIK EN DUINEN. INFO: 06 46 52 49 82

Academisch bijscholen over theologie en kerk

Met lezingen van vier prominente wetenschappers biedt de Kloosterkerk een minicursus voor wie zijn kennis over actuele kerkelijke en theologische vraagstukken wil opfrissen.

Dinsdag 5 maart: Hijme Stoffels, godsdienst-socioloog aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, geeft een sociologische analyse van het religieuze stedelijke landschap anno 2015. Dinsdag 10 maart: Paul van Geest, theoloog godsdienst- en theologiegeschiedenis aan de Universiteit van Tilburg, bespreekt de eigenschappen van ‘goed leiderschap’ vanuit de moraliteit van kerkvader Augustinus. Donderdag 19 maart. Bert Jan Litaert Peerbolte, hoogleraar Nieuw Testament, bespreekt conflicterende visies op de opstanding van Jezus. Donderdag 26 maart: Mirella Klomp, senior onderzoeker liturgiewetenschap aan de Protestantse Theologische Uni-

versiteit (Amsterdam), belicht de hedendaagse populariteit en transformaties van oude religieuze muziek. De lezingen zijn afzonderlijk van elkaar te bezoeken.

TOEGANG € 5; SERIE € 15, KLOOSTERKERK. INFO: KLOOSTERKERKFORUM@GMAIL.COM

IN - DRUK

BALANCEREN TUSSEN VERLEDEN EN TOEKOMST

In het Alleencafé in Laak ben ik gevraagd iets over ‘het lege huis’ te vertellen. Daarvoor haak ik aan bij woorden uit het lied Avond van Boudewijn de Groot: ‘De dingen in de kamer zouden levenloze dingen zijn zonder jou.’ Het is alweer bijna tien jaar geleden dat we in Scheveningen een concert van Boudewijn bijwoonden. Toen we verkering (dat bestond nog in 1966) hadden, draaiden we ‘Meisje van zestien’ op Betsie haar zolderkamer. Zo vergezeld Boudewijn ons van de eerste kus tot dat laatste concert in 2005. Samen fietsten we naar huis terug. Twee maanden later was ik mijn huis kwijt: het was een ruimte gevuld met levenloze dingen. Een jas aan de kapstok, schoenen in de badkamer, suizende stilte in haar werkkamer.

Na tien jaar moet je daar toch wel overheen zijn, denkt menigeen. Tja, alsof zo’n verlies om een soort boksprong vraagt. Pastor Marinus van den

Berg vergelijkt rouw met een doolhof. Je denkt een heel eind opgeschoten te zijn en dan loop je ineens weer vast en moet je terug. ‘Maar jij hebt gelukkig je geloof’, zeiden mensen soms tegen mij in die eerste periode. Maar ik ‘had’ maandenlang geen geloof. Er was gelukkig veel geloof om mij heen. In de kerk verdronken de liederen in mijn tranen, maar de gemeente hield de lofzang – en mij – gaande.

Bij haar vertoer vierden we de Maaltijd en de vertrouwde woorden van de liturgie, die mij al een leven vergezelden, hielden mij overeind. En bijna iedereen, gelovig en anders-gelovig, vaag religieus of Pinkster, de collega’s van Betsie uit

het Hospice, de vriendinnen van de Quilt Bee, liep te midden van de zingende gemeente naar voren en deelde in het tranenbrood en dronk uit de beker van de vreugde.

Waar ik vroeger zei: ‘Wie gelooft of zich verbonden weet met Christus’, nodig ik sindsdien zonder voorbehoud. De maaltijd, een voorproefje van de tafel die de Heer zal aanrichten voor de volkeren. ‘Maakt u er maar een rotzootje van, dominee’, zei een uitvaartleider toen ik eens buiten het protocol ging. Een jongen, onderweg naar het geloof, vierde eens de maaltijd mee. ‘Als je blij van binnen wordt, is dat de heilige Geest?’ vroeg hij. En hoe weinig ik soms met ‘ervaring’ heb, kon ik niet anders dan ‘Jazeker!’ zeggen.

‘De Here kent de zijnen’, zei mijn oude wijkpredikant in de zestiger jaren. Ik vond dat toen ‘hervormd’ en niet erg evangelisch.

Een burn-out en een huwelijks crisis verder begon mij te dagen wat uitverkiezing is. Van die momenten dat mijn telefoon ging en haar stem zei: ‘Kom je in de tuin zitten, de thee staat klaar.’ Of wanneer ik haar in de kerk zag zingen en onze blikken elkaar kruisten. Terwijl ik dit schrijf zie ik het in mijn achteruitkijkspiegel. Inmiddels meen ik het lastigste deel van het doolhof gehad te hebben. Ik merk dat daaraan, dat ‘levenloze dingen’ van toen, mij nu ontroeren en mooie herinneringen oproepen. En als ik zing, balanceer ik op de evenwichtslat tussen verleden en toekomst. Licht dat mij aanstoot!

ROB VAN ESSEN

Stille week maandag 30 en dinsdag 31 maart. Maandag en dinsdag: 19u30 stilteviering in De Oase; Maandag en dinsdag: 19u30 vespers in De Toevlucht; Bethlehemkerk: Biddag 11 maart 14.30 en 19.30 u. ds Vastenhoud

advertenties

JOHAN WASSENAAR VOETBEDDEN-OP-MAAT EN SCHOENEN

Reinoud Schoemaker, LETSELSCHADE ADVOCaat Uw letsel mijn zorg 070 - 40 43 34 6

Firma K. H. Kerkhof & Znl Uitvaartzorg sinds 1892 Dienstverlening op maat door uitvoering van: levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Van Der Helm uitvaartzorg persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens... 070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Engelen & Spoor UITVAARTVERZORGING Gericht naar uw persoonlijke wensen Verzorgen en hulp bij verzekeringen en depositos

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Table with columns: Stadswijken, Kerkgebouwen, Tijd, 1 Maart, 8 Maart, 15 Maart, 22 Maart, Palmzondag 29/3. Lists churches and their services across various districts.

Kerken in overige categorieën

Table with columns: Kerken, Tijd, 1 Maart, 8 Maart, 15 Maart, 22 Maart, Palmzondag 29/3. Lists churches in other categories like PKN, other denominations, and care homes.

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Table listing churches with fixed weekly services, including Anglican Church, American Protestant Church, Oud-Katholieke kerk, Volle Evangelie Gemeente, Baptistengemeente, Leger des Heils, and Bethelkerk.

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen

Table listing Roman Catholic churches and their weekend services in Dutch, including Centrum, Schilderswijk, Haagse Hout, Bezuidenhout, Marlot, Zeeheldenbuurt, Rijswijk, Regentessekwartier, Valkenbos, Loosduinen, Waldeck/Kijkduin, Leyenburg, Scheveningen, and Rijswijk.

Doordeweekse diensten: Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering; Kloosterkerk elke wo 19.30 u vesperviering; Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed

Samenstelling: Kerkelijk Bureau Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage. Opgave en wijzigingen: hagepreken@casema.nl. Telefoon (070) 385 87 07. Adres: Parkstraat 32, 2514 JK 's-Gravenhage.

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; ℹ zie www.kerkinderhaag.nl; ℹ voorganger met preekconsent; ☒ kerkelijk werker.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Sprookje

*Een ijdele koning besloot op een dag zijn volk een paleisje te geven
Een deftig gebouw dat de hele stad zag
en waarin zijn naam voort zou leven.*

*Het werd een paleisje gewijd aan de kunst,
voor dans- en theatertalenten.
Het volk dat verleende hij hiermee een gunst
(al werd het betaald van hun centen).*

*Om ruimte te maken voor dit groot gedrocht,
liet hij veel theatertjes slopen.
Muziekinstrumenten die werden verkocht
om ramen en deuren te kopen.*

*En voor het herstel van het lekkende dak
ontsloeg hij jongleurs en minstrelen
en ook kreeg de hofnar tenslotte de zak.
Je zag geen artiesten meer spelen.*

*De koning loopt nu door een leeg paleis, waar
de muze van honger moest sterven,
want dans en theater zijn schitterend, maar
je kunt er je naam niet in kerven.*

Thomas van Kempen,
grote Nederlander

Thomas van Kempen was een vijftiende-eeuwse monnik uit Zwolle die beroemd werd door zijn boek 'De navolging van Christus'. Als lid van de kerkelijke vernieuwingsbeweging Moderne Devotie schreef hij het als handboek voor nieuwe kloosterlingen. Geen enkel boek ter wereld, op de Bijbel na, is zo vaak herdrukt. Voor miljoenen is het nog steeds een inspiratiebron. Het nieuwe spiritueel centrum De Zinnen (voorheen De Boskant) wijdt een avond aan deze grote Nederlander. Inleider is John Batist.

WOE 18, 19:30 U – DE ZINNEN,
KORTE KOEDIEFSTRAAT 25.

Het geloof van Michiel de Ruyter:

Zeeheld met de Bijbel

In de film over Michiel de Ruyter komt zijn persoonlijkheid er bekaaid af. Wat dacht en geloofde de vaderlandse zeeheld? Gelukkig hebben we het boek nog.

GEEFT DE AVONTURENFILM OVER HET leven van Michiel de Ruyter een goed beeld van zijn leven? Nauwelijks. De Haagse biograaf van De Ruyter, Ronald Prud'homme van Reine, beklagde zich er in NRC Handelsblad over dat het beeld van de zeeheld in de film nogal vlak is gebleven. 'Hij had een groot charisma. Door zijn manschappen werd hij op handen gedragen. Hij was een held van het volk: de mensen hadden thuis een portret van hem aan de muur.'

Ook dat Michiel de Ruyter een diepgelovig mens was, komt in de film nauwelijks aan bod. Terwijl vooral zijn eerste biograaf, Gerard Brandt, in de zeventiende eeuw al ettelijke passages aan zijn 'ongeweinsde godvruchtigheid' wijdde. Voor De Ruyter telden drie dingen: de zee, de Bijbel en zijn familie. Brandt, een remonstrants theoloog, komt bijna superlatieven tekort om over zijn vroomheid te vertellen.

Brandt: 'De Ruyter zocht voor het aangaan der zeegevechten met vurige gebeden de goddelijke bijstand te verwerven.' Hij begon geen zeeslag voordat hij in zijn kajuit Gods hulp en zegen had aangeroepen.' Doordat hij op God vertrouwde, kon hij 'in de felste gevechten zijn zaken met bedaard gemoed verrichten en uitvoeren'. Na elke zeeslag dankte hij God. In zijn scheepsjournaal schreef hij: 'De Heere hebbe lof en dank van sijn genade, Amen.' Biograaf Prud'homme van Reine: 'Uiterst karakteristiek dankte hij God en God alleen voor de afloop, zelfs al was zijn stiefzoon gesneuveld: "Wat zal ik zeggen? Monden en tongen ontbreken ons, om Godts goetheit te vermelden, die hij aan ons gedaan heeft.'

Gezet maar vlug

Uit de biografieën doemt het beeld op van een sterke man – gezet van postuur, maar vlug van

Michiel de Ruyter.

bewegingen – die thuis op koude winteravonden niets liever deed dan hardop uit de Bijbel voorlezen aan vrouw en kinderen. Brandt: 'De Heilige Schrifture las hij onophoudelijk.' Daarnaast las hij bijna niets anders dan theologische boeken. Ook kerkbezoek, in de Oude Kerk in Amsterdam, versmaadde hij niet. 'Het hooren der predikatiën was zijn hoogste vermaak.' Van 'onnutte bezigheden' als drinken en dobbelen had hij een afkeer. Aan boord was De Ruyter voorzanger bij de 'christelijke sloopsoefeningen'. Hij zong graag psalmen, want hij was een goed zanger.

Brandt, die haast een lofrede op de zeeheld schreef, beschrijft De Ruyter als een godvruchtig mens, met een religietolerantie die bijna modern aandoet. Mede omdat hij geloofsvervolgung afkeurde, bevrijdde hij 26 Hongaarse predikanten, die gevangen gehouden werden op Spaanse schepen. Ook kerkscheuringen en veroordelende opmerkingen jegens andersdenkenden verfoeide hij. Hij wenste 'vrede der kerken'.

Prud'homme van Reine beschrijft een opmerkelijke anekdote. De Ruyters mentaliteit blijkt uit een gebed in een herberg aan het Haringvliet – dat iemand kennelijk heeft genoteerd – op een ochtend in de zomer van 1665. De Ruyter bad om 'een deemoedigen geest, opdat ik mij op mijne verheffing niet verhoovaardige', om sterkte 'in het bedienen van mijn hoogwichtig ampt', om hem een 'heldenhart' te geven en om hem niet zo 'deerlijk' te laten sneuvelen als zijn voorganger.

Die voorganger was Jacob van Wassenaer Obdam. Het praalgraf van deze admiraal bevindt zich in de Grote Kerk in Den Haag.

Dichte mist

Blijft de vraag of 'bestevaer' De Ruyter zich wel eens heeft gerealiseerd dat 'zijn' God ook wel eens aan de kant van bijvoorbeeld de Engelsen – dé vijand van de Republiek in zijn jaren – stond. De historicus Arie van Deursen heeft in het Reformatorisch Dagblad geschreven dat dat inderdaad het geval was. De Ruyter klaagde niet, toen een plotselinge dichte mist tijdens de Vierdaagse Zeeslag de Engelse vloot reddde. Ook daarin zag hij Gods hand. Dat tekent volgens Van Deursen en Brandt De Ruyters grootheid. Ook moslims respecteerde hij. Van de islam moest hij weinig hebben, maar zijn oordeel over die religie wilde hij niet toepassen op medemensen. Moslims waren goede handelsslui.

JAN GOOSSENSSEN

Boskant verder in landelijk
netwerk De Zinnen

NIEUWS De Boskant, het r.k. spiritueel centrum in het stadscentrum dat twee maanden geleden moest sluiten, heeft een opvolger. Het heet De Zinnen en wordt geleid door de voormalig directeur van De Boskant, Theo Wierema.

DE ZINNEN NOEMT ZICH 'KATHOLIEK NETWERK voor inspiratie en dialoog'. Het wil activiteiten ontplooiën in de geest van De Boskant.

Het netwerk, aldus een verklaring op de website, stelt 'vragen bij te gemakkelijke moderne vanzelfsprekendheden en heilige huisjes, daagt uit om voorbij de waan van de dag te kijken, traditie en vernieuwingsdrang daarbij op waarde te schatten en ondersteunt initiatieven die willen verbinden. Het brengt het beste uit de christelijke traditie ter sprake, ter inspiratie en als bijdrage aan een goede dialoog die gaat over hoe mensen leven én sterven op dit bescheiden plekje in een vitaal en tegelijk duister universum. We ge-

loven in de zinnen die ons leiden, het leven, de goede wil van zo veel verschillende mensen. De Zinnen is er voor gelovigen, twijfelenden, agnosten en atheïsten. Een katholiek netwerk dat zelfbewust omgaat met haar traditie, partner is in dialoog en gastvrij wil zijn voor alle mensen van goede wil.'

Het netwerk stelt nadrukkelijk dat het wil samenwerken 'met christelijke kerken en andere partners van goede wil.' De activiteiten – lezingen, een theologisch café, meditatie, studiekringen, kloosterdagen – zijn niet, zoals bij De Boskant, op één plaats geconcentreerd maar worden gekoppeld aan een 'netwerk in de stad en in het land'. De Zinnen is een stichting. Voorzitter is de protestantse David Renkema, directeur van Stichting Oikos in Utrecht en tot voor kort bestuursvoorzitter van Kerk in Den Haag.

WWW.DEZINNEN.NL

Palmpasenstokken
maken met kinderen

Wordt het weer net zo gezellig als vorig jaar? Parochie 'De vier evangelisten' nodigt kinderen uit om, naar christelijke traditie, palmpasenstokken te knutselen, versierd met een broodhaantje, eieren, rozijnen en een krans. Al die elementen verwijzen naar het paasverhaal. Veel kinderen vormen er later de palmprocessie mee en schenken hun stokken aan ouders.

WOENSDAG 25 MAART, 14-16 UUR. PASTORIE
KAMPERFOELIESTRAAT 279.

GASTCOLUMN EEN TWEEDE LEVEN

TOEN IK LAATST THUISKWAM, WAREN mijn huisgenoten in rep en roer. 'Heb je de vogel al gezien?', hoorde ik. Het bleek dat een spreekwiel zich te pletter had gevlogen tegen ons vensterglas. Dood. Mijn man had hem zo lang in de koelkast gelegd, in een plastic doosje. Met een elastiekje over het deksel. We waren het er allemaal over eens dat het een prachtig beestje was. Een van de zoons zei: 'We gaan hem toch niet begraven hè? Hij is te mooi!' Tja, wat dan? Al gauw kwamen we op het idee om hem te laten opzetten.

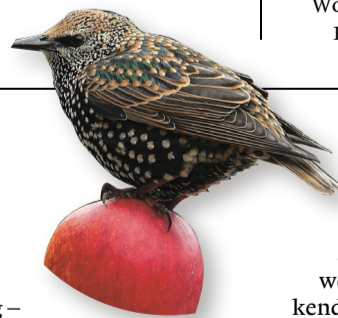
Eigenlijk werden we daar een beetje lacherig van. Opgezette dieren, dat is iets voor een museum, of voor een biologielokaal. Of voor jagers en verzamelaars van uitheemse diersoorten. We googelden wat en ontdekten

dat er een heuse vereniging voor preparateurs bestaat. Den Haag kent twee mensen met zo'n beroep, die officieel bij de vereniging zijn aangesloten. We belden er eentje op.

Het bleek dat spreekwiel niet vaak worden aangeboden om opgezet te worden. Het zijn groepsdieren, die zelden dood worden gevonden. En ze zijn beschermd, je mag ze niet doden. Dat is ook de reden waarom een preparateur verplicht is om bij een dergelijk dier een officiële verklaring te hebben, dat het een natuurlijke dood is gestorven. 'Die haal je bij de politie', zei de preparateur. 'Je moet hem dan tonen, zodat ze kunnen vaststellen dat er niet op gejaagd is.'

En dus toog ik een paar dagen later met de – inmiddels diepgevroren – spreekwiel naar het

politiebureau. Ik meldde me bij de balie. Toen ik tegen de agente vertelde dat ik een vervoersverklaring – zo heet het officieel – voor een dode spreekwiel nodig had, trok zij haar wenkbrauwen op. 'Hè?!', stootte zij uit. 'Ja, en ik moet hem laten zien', zei ik, en ik wees op mijn tas. De agente trok een vies gezicht. 'U hebt hem bij u?!', vroeg ze, licht walgend. Dan sta je dus op het politiebureau vlakbij de Beeklaan, waar de laatste tijd geregeld schiet- en steekpartijen zijn. Een andere agente had er duidelijk meer ervaring mee. Ze nam mijn paspoort in, wierp een blik op het vogeltje, en zag dat er geen kogelwonden aanwezig waren. En ze maakte een prachtig papier met woorden als 'betrok-

kene', 'locatie' en 'onthefing', plus een groot stempel. De volgende dag gingen mijn man en ik naar de preparateur. We kregen zomaar een hoop uitleg over iets waar we niets vanaf wisten. We reden grinnikend weer weg. Hoeveel lol kun je hebben om iets onnozels.

Naderhand vroeg ik me af: waarom hebben we dit nou gedaan? Willen we de dood ontkennen? We gunnen dit dier een tweede leven. Is dit een vorm van 'opstanding'? Wát een plezier hebben we met z'n allen om dit geval gehad. Straks, als hij op een takje in ons huis staat, zullen we vooral terugdenken aan hoe deze vogel ons als gezinsleden met elkaar verbonden heeft. Hij is dood, de ziel is eruit. Maar voor ons is hij springlevend.

MARGOT C. BERENDS